

PLATON
BANCHETUL

PLATON
BANCHETUL

Traducere, studiu introductiv și note de
Petru Creția

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Dragoș Dodu
Corector: Nadejda Stănculescu

Tipărit la Radin Print,
prin reprezentantul său exclusiv pentru România,
4 Colours, www.4colours.ro

© HUMANITAS, 1995, 2017, pentru prezenta ediție românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Platon

Banchetul sau Despre iubire / Platon; trad., st. introd. și note
de Petru Creția. – București: Humanitas, 2017

ISBN 978-973-50-5656-8

I. Creția Petru (trad.)

821.14

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

BANCHETUL

(SAU DESPRE IUBIRE: DIALOG ETIC)

(APOLODOR ȘI UN GRUP DE PRIETENI AI
SĂI, UNDEVA ÎN ATENA)

APOLODOR *Cred că sunt în măsură să răspund cum trebuie întrebărilor voastre, am avut chiar de curând prilejul să-mi amintesc totul. Într-adevăr, iată ce mi s-a întâmplat mai deunăzi. Pe când urcam înspre oraș, plecat din Faleron, de-acasă de la mine, m-am auzit strigat din urmă, cu ton glumeț, de un prieten al meu, unul pe nume Glaucon, care mă recunoscuse de departe:* 172 a

GLAUCON *Hei, tu de colo, cetățene Apolodor din Faleron, nu ai de gând să mă aștepți?* 172 b

M-am oprit și-am așteptat să mă ajungă din urmă.

GLAUCON *Închipuiește-ți, Apolodor, tocmai te căutam, voiam negreșit să aflu de la tine, în amănunt, tot ce s-a petrecut la întâlnirea dintre Agaton, Socrate, Alcibiade și câți vor mai fi fost la banchetul acela vestit și mai ales ce anume s-a spus atunci în cuvântările despre iubire. E drept că am aflat câte ceva de la un altul, căruia-i povestise Foinix al lui Filip, însă ceva prea lămurit n-a fost în stare să-mi spună. Susținea însă că cele petrecute le cunoști mai bine tu, așa că povestește-mi: Socrate e prietenul tău și nimeni nu este mai îndreptățit decât tine să-i faci știute spusele. Dar mai întâi aș vrea să aflu dacă ai fost de față la întrunirea aceea.*

172 c APOLODOR Tare mă tem că nu a fost prea deslușit povestitorul tău! Altfel cum ți-ai fi putut închipui că împrejurarea despre care mă întrebi a avut loc cu atât de puțină vreme în urmă încât să fi putut lua parte și eu la ea.

GLAUCON Eu chiar așa credeam.

173 a APOLODOR De unde și până unde, Glaucon? Nu știi că sunt ani mulți de când Agaton nu mai locuiește în Atena și că, pe de altă parte, nu sunt încă nici trei ani de când îmi petrec eu vremea în preajma lui Socrate, străduindu-mă, zi de zi, să nu-mi scape nici o spusă ori faptă a sa? Până atunci am rătăcit de ici-colo, la întâmplare, cu amăgirea că fac și eu vreun lucru de ispravă, fiind însă, de fapt, omul cel mai zadarnic din lume. Așa cum ești și tu acum, crezând că orice îndeletnicire e mai de dorit decât filozofia.

GLAUCON Hai, nu mă mai oropsi, mai bine spune-mi când a avut loc întrunirea cu pricina.

APOLODOR A avut loc pe vremea când noi eram copii, în anul când Agaton a ieșit învingător cu cea dintâi tragedie a lui și a doua zi după ce, împreună cu horeuții, a închinat zeilor, drept mulțumire, jertfa lui de biruință.

GLAUCON Atunci tare de mult, din cât se vede. Dar de povestit cine ți-a povestit, Socrate însuși?

173 b APOLODOR O, nu, nici gând! Altcineva, același om care i-a povestit și lui Foinix, unul Aristodem din districtul Cidateneu, un omuleț care umbla mereu desculț. Fusese de față la acea întâlnire ca unul ce îl iubea pe Socrate mai înfocat decât mulți de pe vremea aceea, dacă nu mă înșel. Nu zic că, de atunci încoace, l-am mai iscodit asupra unora dintre cele auzite pe Socrate însuși, care mi-a spus că lucrurile s-au petrecut întocmai așa.

GLAUCON *Atunci de ce să nu-mi spui și mie cum a fost? Drumul acesta până la oraș pare făcut anume pentru ca acei ce îl străbat să poată povesti și asculta.*

Și așa, tot mergând, am vorbit despre toate câte-au fost atunci, astfel că, după cum am spus din capul locului, sunt bine pregătit în privința asta. Și, de vreme ce n-am încotro și trebuie să vă povestesc și vouă, hai s-o fac. 173c

De altfel, drept să spun, de câte ori e vorba de filozofie, fie că vorbitorul sunt chiar eu, fie că doar ascult pe altul, în afară de folosul pe care cred că-l dobândesc, simt o nemăsurată bucurie. În schimb, când aud vorbindu-se despre orice altceva și mai cu seamă despre ce vorbiți de obicei voi, oamenii bogați, oamenii de afaceri, mă cuprinde plictiseala și mi se face milă de voi, prieteni ai mei, văzându-vă cum vă închipuiți, nimica de seamă făcând, că faceți totuși ceva. Poate și voi, la rândul vostru, sunteți înclinați să credeți despre mine că sunt un om de nimic, un amărât. Ba chiar sunteți foarte convinși de asta. Dar eu, la rândul meu, cred despre voi același lucru. Și că nu doar mi se pare: știu bine că este întocmai așa. 173d

PRIETENUL *Ești pururi același, Apolodor, mereu hulindu-te pe tine, sau luându-i în răspăr pe alții. Ba chiar mă bate gândul că, după mintea ta, întreaga, chiar întreaga omenire e făcută, începând cu tine, din oameni fără rost: doar unul singur nu este așa, zici tu, Socrate. Astfel că nu știu zău de unde ți-o fi venind porecla de Apolodor cel gingaș când, uite, vorba ți-e mereu, ca și acuma, necruțătoare și cu tine, și cu alții, în afară de Socrate.*

APOLODOR *Și-atunci, iubite prieten, văzându-mă gândind în acest fel despre noi toți, îți pare, nu-i așa, cu totul limpede că sunt un biet nebun și că bat câmpii!*

PRIETENUL *Stai, Apolodor, azi n-are nici un rost să avem vrajba aceasta. Hai, îndură-te, fă ce te-am rugat și povestește-ne.*

174 a APOLODOR *Fie, iată care-au fost vorbirile rostite cu acel prilej.. Dar nu, mai bine să vă iau povestea, ca Aristodem, de la bun început și să încerc să vă povestesc, cu vorbele mele, tot ce-am aflat de la el.*

Îmi spunea că l-a întâlnit pe Socrate proaspăt îmbăiat și încălțat cu sandale, lucru care nu i se întâmpla prea des, și l-a întrebat unde se duce de s-a făcut așa de arătos.

174 b SOCRATE *La masă la Agaton. Ieri, când și-a sărbătorit biruința, m-am ferit să merg de teama îmbulzelii, am primit însă să mă duc la el astăzi. Și de aceea m-am făcut frumos, ca să mă duc frumos la om frumos. Dar tu, ce zici, n-ai vrea să vii și tu acolo, așa, fără să fi fost anume poftit?*

ARISTODEM *Cum zici tu.*

174 c SOCRATE *Atunci vino cu mine! Făcând noi asta, o să dezmințim proverbul care zice că „cei buni se duc și nechemați la masa celor mai prejos de ei“ și, schimbându-l puțin, o să-l facem să spună: „cei buni se duc și nechemați la masa celor buni“. Nu ca Homer, care nu doar răstălmăcește proverbul, ci chiar îl înjosește: după ce l-a înfățișat pe Agamemnon drept un mare războinic, iar pe Menelau ca pe un „luptător fără vlagă“, mai apoi, când Agamemnon, cu prilejul unui sacrificiu, pofteste lume la masă, iată-l pe Menelau că se duce nechemat la ospăț. Vedem așadar un om de mai puțină seamă mergând la sărbătoarea unuia mai presus decât el.*

ARISTODEM Bine, dar atunci mă tem că eu mă potrivesc mai bine cu Homer decât cu tine, eu, un om de rând, ducându-mă fără să fiu poftit la masa unui om deosebit. Așa că, luându-mă și pe mine acolo, ia aminte ce-ai să spui: eu unul n-am de gând să mă înfățișez ca musafir nechemat, ci ca unul poftit de tine. 174 d

SOCRATE „Înaintând împreună pe drum“, vom chibzui ce-o să spunem. Hai să mergem.

După ce-au vorbit așa, au plecat mai departe. Pe drum Socrate s-a adâncit în gândurile lui și a rămas în urmă și, cum Aristodem se oprise să-l aștepte, Socrate l-a rugat s-o ia înainte. Când a ajuns în dreptul casei lui Agaton, a găsit ușa deschisă, iar ce s-a întâmplat după aceea este de-a dreptul hazliu. Dinlăuntru i-a ieșit îndată în întâmpinare un sclav care l-a dus în sala unde se aflau comesezii, gata pregătiți de ospăț. De cum l-a văzut, Agaton i-a spus: 174 e

AGATON Aristodem, ai sosit tocmai la timp ca să iei masa cu noi! Iar dacă ai venit pentru altceva, las-o pe altă dată, mai ales că ieri te-am tot căutat, cu gând să te poftesc, dar n-a fost chip să dau de tine. Dar cum de nu l-ai adus aici pe Socrate?

Aristodem s-a întors, să-l vadă venind în urma sa, dar nu era nici urmă de Socrate.

ARISTODEM Tocmai cu el venisem, poftit de el aici, la masa voastră.

AGATON Și foarte bine ai făcut. Dar el, el unde e? 175 a

ARISTODEM Mergea în urma mea chiar până adineauri. Mă mir și eu unde-ar putea să fie.

AGATON Băietе! Hai, ce mai aștepți, du-te repede să-l aduci pe Socrate. — Cât despre tine, Aristodem, te rog să te așezi lângă Eriximah.

În timp ce sclavul îl spăla, ca să se poată așeza la masă, un alt sclav sosi cu știrea:

SCLAUVUL Socrate s-a retras sub porticul vecinilor și, oricât l-am chemat, nu vrea să se clintească de acolo.

AGATON Ia auzi, ciudat lucru. Hai, du-te din nou și să nu te întorci fără el!

175b ARISTODEM Ba nu, lăsați-l în pace. Așa e obiceiul lui, câteodată, oriunde s-ar nimeri să fie, se oprește în loc și nu se mai mișcă de acolo. Din câte cred, o să vină îndată. Nu-l tulburați, lăsați-l în pace.

175c AGATON Bine, dacă așa zici tu, așa să facem. Iar voi, băieți, așterneți masa. Serviți-ne ce vreți, ceea ce voi chiar și faceți când nu stă cineva de capul vostru, cum nu stau eu niciodată. Acuma, socotindu-ne pe noi, pe mine și pe ceilalți, drept musafirii voștri, purtați-ne de grijă în așa fel încât să binemeritați lauda noastră.

După aceea au început să mănânce, dar Socrate tot nu sosea. Agaton a încercat în câteva rânduri să trimită după el, dar Aristodem s-a împotrivit. În sfârșit iată-l apărând și pe Socrate. Ca de obicei, nu zăbovise prea mult timp, totuși a ajuns cam pe la jumătatea mesei, iar Agaton, care se afla singur întins pe ultimul pat, l-a întâmpinat astfel:

AGATON Poftește, Socrate! întinde-te, te rog, lângă mine, pentru ca, așezat alături de înțeleptul care ești, să mă împărtășesc și eu din ideea care ți-a venit stând sub portic. Sunt sigur că ai făcut o descoperire și că te-ai înstăpânit pe ea, altfel nu plecai tu de acolo. 175 d

SOCRATE (*așezându-se pe pat lângă Agaton*) Agaton, ce bine-ar fi dacă înțelepciunea ar fi de așa fel încât să curgă dinspre plin spre gol! Stând noi alături, lucrurile s-ar petrece ca atunci când apa dintr-o cupă mai plină trece, de-a lungul unui fir de lână, într-una mai goală. Dacă așa ar fi și cu înțelepciunea, mult aș mai prețui cu șederea asta pe pat lângă tine. Și sunt convins că m-aș umple din mintea ta de multă știință frumoasă; pentru că a mea este fără îndoială de puțină seamă, dacă nu chiar ca un vis de părelnică, în timp ce a ta, deși ești atât de tânăr, e strălucitoare și hărăzită rodniciei, ea, care atât de tare a strălucit alaltăieri în fața a peste treizeci de mii de eleni. 175 e

AGATON Mă cam iei peste picior, Socrate. În privința asta, a științei noastre, a mea și a ta, ne vom judeca noi temeinic puțin mai târziu, luându-l drept judecător pe Dionisos. Acuma însă, rogu-te, îndreaptă-ți gândul către ale mesei.

După acest schimb de cuvinte și după ce s-a așezat și Socrate și a mâncat laolaltă cu ceilalți, au făcut cu toții libații, au înălțat un cântec în cinstea zeului și au îndeplinit toate cele de cuviință. Apoi au trecut la băutura și Pausanias a luat cel dintâi cuvântul: 176 a

PAUSANIAS Ei bine, dragi convivi, cum să facem s-o luăm mai ușurel cu băutura? Eu unul vă mărturisesc că

simt capul tare greu după beția de aseară și aș avea nevoie de-un răgaz. De altfel cred că nici mare parte dintre voi nu vă simțiți mai bine, doar erați și voi de față. Așa că gândiți-vă cum am putea să bem mai cu măsură.

ARISTOFAN Iată o idee bună, Pausanias. Trebuie să găsim mijlocul cel mai bun de a bea cu chibzuință. Eu însumi mă număr printre cei care aseară s-au cam scufundat.

ERIXIMAH (*fiul lui Acumenos*) Bine, aveți dreptate. Totuși mai este unul dintre voi de la care aș dori să aflu câtă vlagă la băutura mai are: de la Agaton.

AGATON Sunt și eu de tot răpus.

176 c ERIXIMAH Ia te uită ce noroc pe noi! Vorbesc de mine, de Phaidros și de cei ca noi. Să vă dați bătuți de data asta până și voi, cei mai tari la băutura! Noi ceilalți n-am fost niciodată buni de mare lucru. Nu-l pun la socoteală pe Socrate: el poate bea oricât de mult sau de puțin, așa că va fi mulțumit cu orice hotărâre am lua. Și acum pentru că dintre cei de față nici unul nu-mi pare dornic să bea mult, poate n-o să vă supăr prea tare spunându-vă ce este cu adevărat beția: dacă este ceva pe care practica medicală să

176 d mi-l fi arătat limpede, atunci acesta este — că beția e dăunătoare. Așa că nici eu, atât cât atârnă de mine, n-aș vrea să beau peste măsură, nici n-aș îndemna pe nimeni la una ca asta, mai ales pe cineva încă mahmur din ajun.

PHAIDROS (*din districtul Mirinus*) Mai încape vorbă?! Eu unul sunt învățat să-ți dau mereu ascultare, mai ales când dai povește medicale. La fel să facă acum, dacă au min-te, și toți ceilalți.

Auzind aceasta, au consimțit cu toții să nu facă din întrunirea de atunci prilej pentru beție, ci să bea doar așa, cât îi place fiecăruia. 176e

ERIXIMAH Bine. De vreme ce s-a luat hotărârea aceasta, să bea fiecare cât vrea, neîngrădit de vreo rânduială, vă fac o nouă propunere: ca pe flautista care tocmai a intrat s-o poftim să plece (n-are decât să cânte pentru ea sau pentru femeile din casă, cum îi va fi voia), iar noi să ne petrecem seara între noi, stând de vorbă. Ce anume, vă rog spuneți voi, dacă primiți propunerea mea.

Toți s-au arătat bucuroși și totodată l-au rugat pe Eriximah să propună el despre ce anume să vorbească. 177a

ERIXIMAH Am să încep cu o parafrază după un vers din *Melanippe* a lui Euripide: „Nu e un gând al meu, e gândul lui Phaidros.“ Într-adevăr, Phaidros acesta al nostru nu pierde nici un prilej de a-mi spune, răzvrătindu-se:

„Ascultă, Eriximah, nu ți se pare uimitor faptul că poeții au alcătuit imnuri și proslăviri în cinstea tuturor zeilor, în timp ce despre Eros, un zeu atât de vechi și de mare, nu s-a învrednicit să scrie vreo laudă nici unul dintre mulții și marii poeți care au fost? Mai mult, dacă îți întorci privirea la sofistii cei buni, nu ți se pare de asemenea lucru de mirare că scriu, în proză, elogiul lui Heracles și al altora, cum a făcut atât de priceputul Prodicos? Totuși, o proslăvire a lui Heracles nu e un lucru chiar atât de uimitor, în schimb mi s-a întâmplat să citesc o carte a unui sofist care cuprindea o minunată laudă a binefacerilor sării. Și mai poți găsi 177b

177c

CUPRINS

Despre iubire / 5

Preambul / 5

Cronologie / 12

Structura / 12

Personajele / 16

Cuvântările / 30

Încheiere / 75

Banchetul / 81

Note / 171